

ΟΛΙΓΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΛΙΤΙΤΣΗΣ

Ἡ ἐν τῷ Η' τόμῳ τῶν «Θρακικῶν» ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ δημοσίευσις τῶν Ἐπισκοπικῶν καταλόγων τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Βορείου Θράκης παρέχει ἡμῖν τὴν εὐκαιρίαν ὅπως προσθέσωμεν συμπληρωματικά τινα περὶ τῆς Μητροπόλεως Λιτίτσης, περὶ ἧς ἐλάχιστας δυστυχῶς πληροφορίας ἔχομεν.

Α'. *Γεωγραφικῶς*. Ἔδρα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας Λιτίτσης, μέχρι τῆς μεταθέσεως αὐτῆς εἰς Ὁρτάκιοϊ, ἦτο ἡ κωμόπολις Λίτιτσα. Αὕτη ἀπέχουσα ἐν τέταρτον μέρος τῆς ὥρας τοῦ Ὁρτάκιοϊ, κειμένου ΝΔ τῆς Ἀδριπόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν 40 περίπου χιλιομέτρων ἀπ' αὐτῆς, κεῖται εἰς τὰς παρυφὰς διαπλαστικῆς τῆς Ροδόπης, ἔχουσα κλίμα εὐκραὲς καὶ ἥπιον, δι' ὃ καὶ κατὰ τὸ θέρος διετέλει τερπνὸν θέρετρον πολλῶν οἰκογενειῶν, τῶν ἐκ Ἀδριπόλεως, ὅσῳ καὶ ἐκ ἄλλων μερῶν.

Β'. *Ἱστορικῶς*. Μολονταί ἐν τῇ Βασιλευστικῇ ἱστορίᾳ ἡ Λίτιτσα ὡς Λιοτίτζα ἀναφαίνεται ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ Θ'. αἰῶνος. εἰς τὴν καθ' ὅλου ἱστορικὴν κοινίστραν τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν φαίνεται νὰ διαδραματίξῃ ρόλον τινά. Ἴσως λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως καὶ τοῦ ἀπομεμακρυσμένου αὐτῆς πάσης συγκοινωνιακῆς ἀρτηρίας. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῶν μεγάλων καὶ ἀλλεπαλλήλων Βουλγαρικῶν καὶ ἄλλων ἐπιδρομῶν ὑπῆρξεν ἔδρα Ἐπισκοπικὴ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, βραδύτερον, προήχθη εἰς Μητροπολιν, σημεῖον, ὅτι συνεκέντρον τότε περὶ ἐαυτὴν σπουδαῖον ἑλληνικὸν πληθυσμὸν καὶ ὅτι ὡς κέντρον ἑλληνικὸν ὀχυρὸν¹⁾ ἐνδιεφέρθη ὅπως δῆποτε διὰ τὰ πράγματα τοῦ Κράτους, ὑποστᾶσα καὶ αὐτὴ τὴν τύχην τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν περιοχῶν, λεηλατηθεῖσα καὶ ἐρημωθεῖσα παντελῶς. Ἦδη ἐπὶ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ τοῦ ΣΤ', στεφθέντος βασιλέως ἐν Διδυμοτείχῳ τῷ 1341, βλέπομεν αὐτὴν μετέχουσαν τῶν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Ε'. διενέξεων, ταχθεῖσα διὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτῆς μὲ τὸ μέρος τοῦ δευτέρου. «Ἐκεῖνοι δὲ ὑπ' ἐνδείας ἀναγκαζό-

1) Δυτικῶς καὶ εἰς ἀπόστασιν ὥρας περίπου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑψηλοῦ βουνοῦ, σφύζεται ἐν καλῇ ὁπωσοῦν καταστάσει φρούριον ὀνομαζόμενον σήμερον Παλαϊκαστρον (τ. Χισαρλίκ), ἐν ἑκ τῶν πολλῶν κτισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

N. Polakos

Θρακίαι
τ. 1939
r. 94-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

μενοι καὶ τῶν ἄλλων φοβερωτάτων κατατολμᾶν πεζοὶ τε ὀλίγοι πλείους διακόσιοι καὶ ἑκατὸν ἐλάττους τούτων πρὸς ἀρπαγὴν τῆς πόλεως ἐξελθόντες οὕτως ὑπὸ σφοδροῦ κατελήφθησαν χειμῶνος, ὥς ἀναγκασθῆναι αὐτόμολοι πρὸς τοὺς πολεμίους ἀφικέσθαι, ἐκλείποντες ἤδη ὑπὸ κρύους. Οἱ μὲν οὖν πεζοὶ πάντες ὁμοῦ πρὸς **Λίτιζαν** πολίχνην ἐλθόντες, ἐπεὶ ὁ τῆς πόλεως ἄρχων τὰ βασιλέως κρύφα ἡρημένος ἦν, ἐν μιᾷ οἰκίᾳ τοὺς ἄνδρας κατακλείσας, ὥς φρουρεῖσθαι δῆθεν, πυρὶ τε ἀνακησάμενος καὶ τῇ ἄλλῃ τῶν ἀναγκαίων χορηγία μετὰ τρίτην ἡμέραν ἐκὼν εἶναι ἐνεδίδου αὐτοῖς πρὸς τὸν δρασμόν· καὶ διαδράντες ὁμοῦ πάντες αὐθις εἰς Διδυμότειχον ἐπανεῖκον» ¹⁾).

Κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπισυμβάσαν μετὰ τὸ 1360, ἡ Λίτισα ἠκολούθησε τὴν τύχην τῶν λοιπῶν πόλεων καὶ περιφερειῶν. Ἐλεηλατήθη καὶ αὕτη καὶ ἠφανίσθη. Πόσον διήρκεσεν ἡ ἀφάνεια αὐτῆς ἄγνωστον. Ἀνηγέρθη ὅμως βραδύτερον καὶ ἐπφκίσθη μάλιστα καὶ ὑπὸ Τούρκων ὥς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν σωζομένων λειψάνων τουρκικῶν μνημάτων παρὰ τὴν θέσιν ὀνομασμένην διὰ τοῦτο «Τουρκολήμορα» κειμένην ἔξω καὶ βορείως τῆς ~~κατοπόλεως~~ παρὰ τὴν πρὸς τὴν Μορὴν τοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου ἄγουσαν ὁδόν. Οἱ πρώτοι ὅμως Τῦρκοι οὐτοὶ ἐξέλειπον ἐνωρίς. Πότε ἀκριβῶς καὶ διὰ τί ἄγνωστον. Ἴσως διότι εὐρέθησαν ἐν μέσῳ καθαρώς ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἴσως ἀκόμη διαπικατὰ τοὺς πρώτους τῆς κατακτήσεως χρόνους ὁ ἐξισλαμισμὸς τῆς υπαίθρου δὲν εἶχε λάβει τὴν ἔκτασιν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν ἀργότερον, ὥστε νὰ χρησιμεύῃ ὥς ἔρεισμα τῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ κομποπόλεις ἐγκατασταθέντων Τούρκων. Πάντως ἡ Λίτισα ἀπὸ δύο καὶ πλέον αἰώνων καὶ μέχρις ἐσχάτων ἦτο ἀμυγῶς Ἑλληνική.

Ἐν Λιτίτῃ τὸ πάλαι ὑπῆρχον θερμαὶ ἱαματικαὶ πηγαί ²⁾. Εἰς τὰς πηγὰς αὐτάς, λέγει μία παράδοσις, συνέρρεον ἀργότερον ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ πολλοὶ Τῦρκοι ἐκ τῶν χωρίων τῆς Ροδόπης, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν λῆξιν τῆς περιόδου μετὰ τὴν ἀποθεραπείαν των, ἀντὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια, ἐτρέποντο εἰς παντοίας βιαιοπραγίας καὶ πιέσεις κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Λιτίτης. Καὶ ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον ἐπανελαμβάνετο καθ' ἕκαστον ἔτος οἱ κάτοικοι τῆς κομποπόλεως ἀπεφάσισαν καὶ κατέχωσαν τὰς πηγὰς ταύτας ³⁾. Ἰχνὴ τῶν πηγῶν τούτων σφύζονται μέχρι σήμερον κείμενα εἰς τὴν θέσιν «Χριστός».

Μελέτιος ὁ Ἀθηνῶν ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ ⁴⁾ εἰς τὸ περὶ Θράκης

1) I. Καντακουζηνοῦ Ἱστοριῶν Βιβλ. III. 57.

2) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Τῦρκοι ὠνόμασαν αὐτὴν Λίτζια.

3) Πρβλ. Ἀνατολικὴ Ἐπιθεώρησις 1884 ἀριθ. 51.

4) Θράκη 12, σελ. 102.

κεφάλαιον ὁμιλῶν περὶ τῆς Λιτίτσας λέγει «Λίτιτσα, μὲ θρόνον Ἀρχιεπισκόπου, **κοινῶς Ἀρβανιτοχώρι**». Ἡ ἐπωνυμία τῆς Λιτίτσας ὡς Ἀρβανιτοχώρι δὲν εἶναι τυχαία. Μία ἱστορική παράδοσις ἀναφέρει ὅτι, ὅτε ἐπὶ Σουλτὰν Σελίμ, βασιλεύσαντος κατὰ τὸ 1550 καὶ ἐξῆς, ἀνεγείρετο ἐν Ἀδριπόλει τὸ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ ἀποκληθὲν περικαλλὲς τζαμίον Σουλτὰν Σελίμ, ὡς κτίσται ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἐκ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ ἰδίως τῆς Ἡπείρου, οἱ ὁποῖοι γενικῶς ἀπεκαλοῦντο Ἀρβανῖται. Οὗτοι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ τζαμίου ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Σουλτάνου ὅπως δοθῇ αὐτοῖς ἰδιαίτερον μέρος πρὸς ἐγκατάστασιν αὐτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των, ὡς τοιοῦτον δὲ ἐδόθη αὐτοῖς ἡ Λίτιτσα καὶ τὸ Ὀρτάκιοι¹⁾, ἔνθα καὶ ἐγκατεστάθησαν, ἀποβάντες οὕτω οἱ κυριώτεροι ἄποικοι τῶν πολλάκις καταστραφειῶν δύο κομποπόλεων τούτων. Μέχρι τῆς μεταναστεύσεως διεσφύζοντο εἰς ἀμφοτέρας οἰκογένειαι φέρουσαι τὸ ἐπώνυμον «Ἀρβανῖται».

Ἡ Λίτιτσα κατεστράφη καὶ ὑπὸ τῶν Κιρτζαλίδων τῷ 1790, διασκορπισθέντων τῶν κατοίκων της. Ἀνηγόρευθαι ὅμως καὶ πάλιν καὶ ἐπικίσθη ἔνωρίς, ἀποβᾶσα μία ἀνθοῦσα κομποπολίς μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ὁπότε ἐπιδικασθεῖσα διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν κατοίκων της προσφυγόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Γ. Ἑκκλησιαστικῶς. Ὡς Ἐπισκοπὴ πρώτην φορὰν ἡ Λίτιτσα, ὡς Λιοτίτσα²⁾, ἀναφαίνεται ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς (notitiae) τοῦ βασιλέως Λέοντος ΣΤ'. τοῦ Σοφοῦ (886—912). Κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν (notitia 3) «Τάξις πρωτοκαθεδρίας τῶν ὑπὸ τὸν Ἀποστολικὸν θρόνον Κων]πόλεως τελούντων Μητροπολιτῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς Ἐπισκόπων» ἡ Λίτιτσα κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν ὡς Ἐπισκοπὴ ὑπὸ τὸν Φιλιππουπόλεως ἔχοντας δέκα ἐν ὧν Ἐπισκοπὰς ἦτοι α') τὸν Ἀγαθονικεῖας, β') Λιοτίτζης, γ') Σκουταρίου, δ') Λεύκης, ε') Βλέπτου, στ') Δραμίτσης, ζ') Ἰωαννίτζων. η') Κωνσταντείας, θ') Βελικίας καὶ ι') τὸν Βουκούβων³⁾. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ μέχρι τῆς Ἐκθέσεως τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ γέροντος (1283—1328) «ὅπως νῦν ἔχουσι τάξεως αἱ ὑποκείμεναι Μητροπόλεις τῷ Πατριαρχικῷ θρόνῳ Κων]πόλεως» (notitia 11) ἐξηγο-

1) Περὶ τούτου ἀναφέρομεν πλείονα εἰς τὴν πραγματείαν ἡμῶν περὶ Ὀρτάκιοι.

2) Καὶ Λιουτιτσα Heinrich Gelzer: Notitiae Episcoporum ἐν Kōn. Bayerische Akademie der Wiss. Abhandlungen der Philos.-Philol. Kl. Bd 21 (1901) σελ. 557 (Σ. Θ.).

3) Le Quien: Τόμ. Α'. σελ. 1167—1168.—Οἰκονόμου Κ.: Περιγραφὴ τῆς Ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως σελ. 15.